

NÁVRAT SYSLA DO KRAJINY

ŠTÁTNA
OCHRANA PRÍRODY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

19 93

DAPHNE
INŠTITÚT APLIKOVANEJ
EKOLÓGIE

BR6Z
ochranné združenie

SVET SYSLA

Sysle sú malé hlodavce, ktoré kedysi oživovali pasienky veľkej časti Slovenska svojím pískaním a čulým pohybom. Potrebujú otvorené trávnaté plochy, kde si môžu hrabať nory a hľadať potravu: semienka, trávu či drobné bezstavovce. Kedysi žili v početných kolóniách, no intenzívne poľnohospodárstvo a opustené lúky ich takmer pripravili o domov.

Dnes sú sysle vzácní návštevníci našich lúk a pasienkov. Ich prežitie závisí len od nás. Vyžaduje si starostlivosť o krajinu a pochopenie, že aj taký malý tvor, akým je sysel, je dôležitým článkom ekosystému.

AKO SPOZNAŤ SYSLA?

Sysle majú charakteristický krátky chvost, guľatú hlavu a ich žltohnedá až sivá sršť im pomáha splynúť s prostredím. Veľké, vpredu postavené oči im pomáhajú včas spozorovať nebezpečenstvo.

Typickým znakom sú aj ich krátke, silné labky prispôsobené k hrabaniu a pohybu pod zemou. Môžeme ich vidieť na otvorených lúkach a pasienkoch, kde sa pohybujú rýchlo.

ZO ŽIVOTA SYSLŮV

Sú to spoločenské živočíchy, ktoré vychádzajú z nôr hodinu po východe slnka; ich aktivita vrcholí v dopoludňajších a popoludňajších hodinách a klesá počas horúčav alebo dažďa.

Žijú v kolóniách s vlastnými teritóriami, kde si navzájom poskytujú ochranu pred predátormi a varujú sa pred nebezpečenstvom prenikavým hvizdom. Každý dospelý jedinec obýva rozsiahly podzemný systém s chodbami siahajúcimi do hĺbky 30 až 80 cm.

Zimu prežívajú v hlbokom zimnom spánku, kedy sa im spomalí tep a zníži telesná teplota až k bodu mrazu. Môžu sa dožiť až šiestich rokov.

Potrava sysľov je veľmi pestrá. Hlavnú zložku tvoria rastliny – korene, listy, kvety i semená. Oblúbená potrava sysľov obsahuje datelinové a lucernové výhonky, lúčne byliny, semená tráv, mliečne a zrelé obilné zrno a oblúbené kvety či listy púpavy lekárskej.

Živočišnú zložku predstavujú najmä chrobáky, kobylky, lúčne koníky a mravce. Pochutnajú si aj na mladých jaštericiach či drobných hlodavcoch, napr. na hrabošovi poľnom.

V zime si nenosia potravu do nôr, ale vytvárajú si zásoby v podobe podkožného tuku. Preto v lete konzumujú najmä semená tráv a rôzne plody, teda energeticky výdatnú potravu, aby sa dokázali vykrmíť pred zimným spánkom.

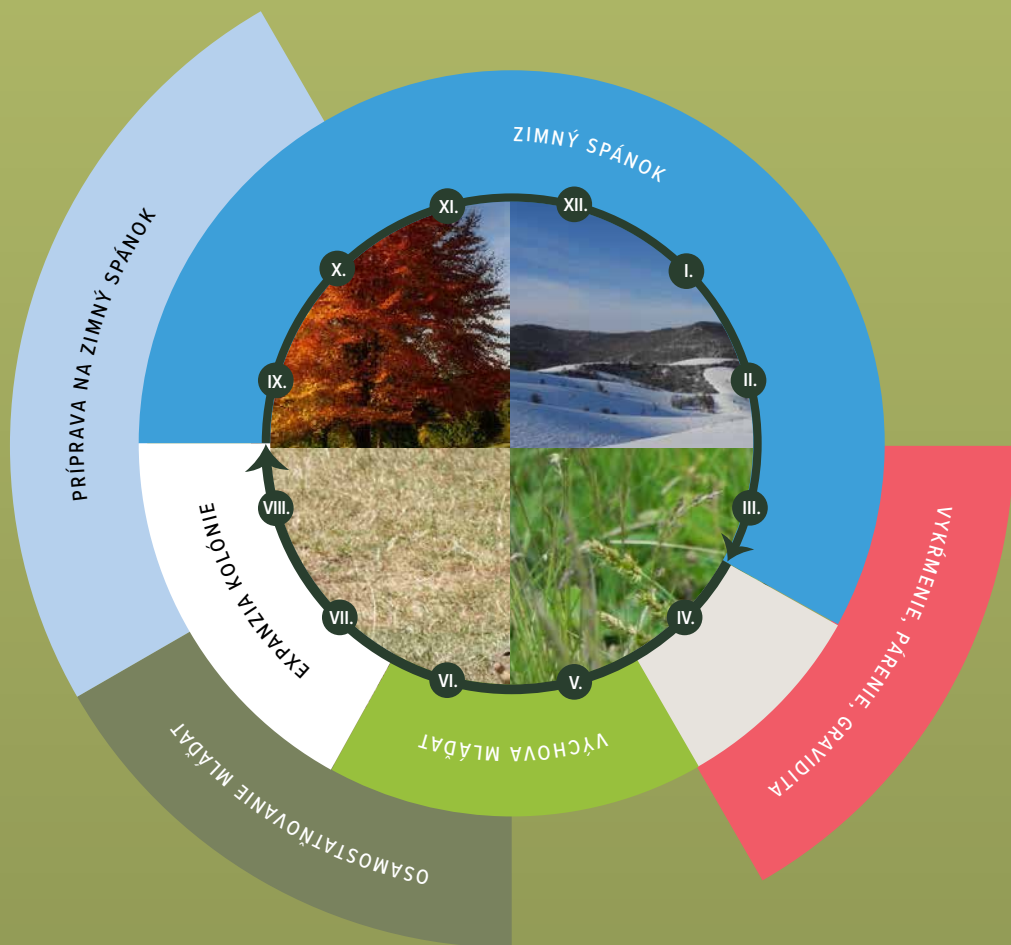

Sysle si budujú hlboké a rozsiahle podzemné nory, ktoré sú kľúčové pre ich prežitie, keďže im poskytujú ochranu pred predátormi, miesto na odpočinok, výchovu mláďat a bezpečné útočisko počas dlhého zimného spánku.

Tieto nory majú zvyčajne jeden hlavný, kolmý vchod a niekoľko šikmých únikových východov. Sysle ich situujú na otvorené plochy s nízkou trávou, ako sú kosené lúky alebo pasienky, aby mali dobrý prehľad o okolí.

Žijú v kolóniách. Na jar sa prebúdzajú a vyhrabávajú na povrch. Tieto diery majú kolmý tvar a nazývame ich „prebudené“. To pomáha ochranárom pri sčítaní syslov, ktoré sa po zimnom spánku prebudili.

BIOLOGIA A ŽIVOTNÝ CYKLUS

VYKRŔMENIE, PÁRENIE, GRAVIDITA

Obdobie párenia nastáva hneď po prebudení zo zimného spánku v marci až apríli. Samice sa potrebujú čo najrýchlejšie vykrmiť, aby mali dostatok energie na graviditu a výchovu mláďat. Sysle sa rozmnožujú len jedenkrát do roka. Doba gravidity je 25 – 28 dní.

VÝCHOVA MLÁĎAT

Samice vrhli 3 – 8 mláďat v brlohoch so suchou výstelkou. Pravidelne ich dojíčia a starajú sa o ich bezpečie. Do 19. dňa života sa telo mladého jedinca pokryje srstou. Po štyroch týždňoch mláďatá prechádzajú z mliečnej výživy na rastlinnú a začínajú sa objavovať na povrchu.

OSAMOSTATŇOVANIE MLÁĎAT

Mláďatá skúmajú okolie materských nôr, súrodenci zostávajú spolu. Objavujú potravné zdroje a učia sa chrániť pred predátormi. Postupne sa osamostatňujú, podnikajú výlety na väčšie vzdialenosti a budujú vlastné nory. Sysle pohlavne dospievajú až po prvom prezimovaní.

EXPANZIA KOLÓNIE

Na okolitých lúkach a pasienkoch s vhodným hospodárením vznikajú nové menšie, tzv. satelitné kolónie. Od hlavnej kolónie môžu byť vzdialené od pár desiatok metrov až po niekoľko kilometrov.

PRÍPRAVA NA ZIMNÝ SPÁNOK

Sysle sa intenzívne krmia rastlinnou aj živočíšnou potravou, aby získali dostatočné množstvo tukových zásob na zimovanie. Hmotnosť podkožného tuku na začiatku hibernácie predstavuje až tretinu váhy tela.

ZIMNÝ SPÁNOK

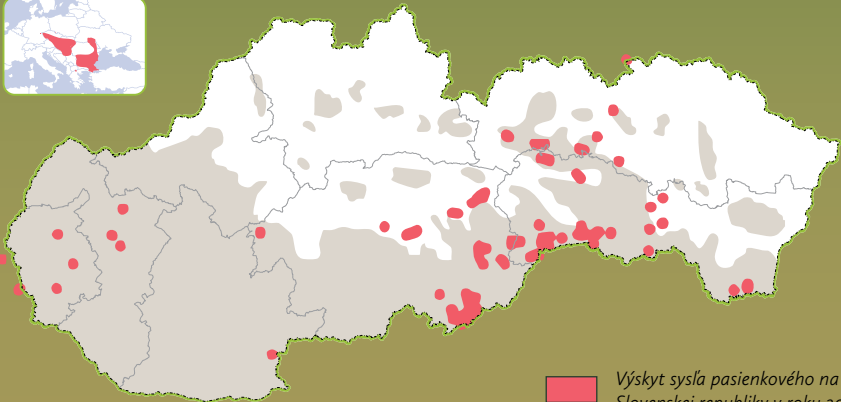
V zimnom období sysel spí zimným spánkom. Sysle hibernujú jednotlivo vo svojich podzemných norách. Dospelé zvieratá začínajú hibernovať už v auguste, mladé jedince asi o mesiac neskôr. V závislosti od počasia môžeme pozorovať aktívne sysle v niektorých lokalitách aj v októbri.

PROSTREDIE

Sysel pasienkový je typickým druhom suchej a teplej krajiny nížin a pahorkatín, vyhýba sa lesom a rozsiahlym kultúrnym plochám. Uprednostňuje lúky s nízkym trávnyim porastom. Žije aj na pasienkoch, vo viniciach, v sadoch, na záhumienkoch, trávnatých častiach letísk, v kempoch a na golfových ihriskách. V minulosti boli pre sysle dôležité poľné cesty, trávnaté stráne a medze. Tie však už z našej krajiny vymizli. Syslom vyhovujú miesta s relatívne nízkou hladinou podzemnej vody, kde ich neohrozuje zatopenie nôr.

ROZŠÍRENIE A VÝVOJ POPULÁCIÍ

Sysel pasienkový je ohrozeným a chráneným druhom, ktorý sa okrem územia Európy nevyskytuje inde na svete. Jeho populácie sú dnes roztrieštené a čelia dramatickým poklesom početnosti v celom areáli výskytu druhu. Ako stepný druh bol sysel na území Českej a Slovenskej republiky v poľnohospodárskej krajine hojný. V 50. rokoch minulého storočia bol dokonca považovaný za významného poľného škodcu a bol cielene likvidovaný. K obrovskému poklesu populácie a vymiznutiu sysla z našich krajín však došlo najmä z dôvodu straty vhodného prostredia a nadmerného používania chemických látok. Dnešné intenzívne poľnohospodárstvo neposkytuje vhodné prostredie pre sysle. Scefovaním pozemkov zmizla pestrosť prostredia a plodín, zarástli trávnaté medze, alebo boli rozorané, zanikla drobné stráne a poľné cesty, v krajine chýbajú menšie plochy s nízkou koseným porastom či pastviny. Súčasný stav rozšírenia sysla na Slovensku i v Českej republike má ostrovčekovitý charakter a v dôsledku fragmentácie prostredia sú jednotlivé populácie izolované. Malé izolované populácie sú potom citlivé na náhodné faktory prostredia, nevhovujúce počasie a zmeny obhospodarovania. Dochádza k príbuzenskému kríženiu a poklesu genetickej diverzity.

Výskyt sysla pasienkového na území Slovenskej republiky v roku 2025.

Výskyt sysla pasienkového v 50. rokoch 20. storočia.

Zdroj – komplexný informačný a monitorovací systém Štátnej ochrany prírody SR (KIMS) – www.biomonitring.sk

ÚLOHA SYSLÁ V EKOSYSTÉME

Sysel je nepochybne významnou súčasťou stepných trávnych ekosystémov a zároveň tzv. **dáždnikovým druhom***. Jeho prítomnosť v prírode je nesmierne dôležitá. Neustálym hrabaním prevzdušňuje pôdu, čím vytvára vhodné podmienky pre rast rôznych druhov rastlín a pre vsakovanie vody z privalových dažďov. Sysel predstavuje významnú zložku potravy viacerých predátorov. Z dravcov ho u nás loví hlavne jastrab veľký, z cicavcov mačka divá, líška a mačka domáca. Príležitostne ho lovia aj myšiak lesný, sokol myšiar, občas dokonca sova dlhochvostá. V lokalitách s vyššou hustotou kolónie (napr. Biele vody, Muráň) možno pozorovať predáciu krkavcami. Predátory redukujú kolóniu o choré a slabé jedince, a tým udržiavajú dobrý zdravotný stav celej populácie. Prítomnosť sysla výrazne znižuje tlak dravcov a šeliem na zvieratá v blízkych domácich chovoch. V minulosti sa sysel intenzívne likvidoval, lebo sa považoval za poľného škodcu. Dnes ho niektorí farmári cielene vypúšťajú na svojich pozemkoch. Na lúky a pasienky s výskytom sysla sa viaže celé spektrum rastlín a živočíchov.

* Ochrana takéhoto druhu vytvára „ochranný dáždnik“ pre celé spoločenstvo rastlín a živočíchov, ktoré sa chráni spolu s ním.

Sysel je tiež dôležitý napríklad pre tri druhy skarabeusovitých chrobákov

Syslí trus slúži ich larvám ako potrava.

Ontophagus semicornis

Ontophagus vitulus

Lajniačik obyčajný
Aphodius citellorum

HLAVNÍ PREDÁTORY SYSLA PASIENKOVÉHO

LÍŠKA

MAČKA DIVÁ

JASTRAB VELKÝ

KRKAVEC

MAČKA DOMÁCA

SPRÁVNY MANAŽMENT PRE SYSL'A

Uvedené opatrenia pomáhajú nielen sysľom, ale aj ďalším obyvateľom lúk, polí a pasienkov, najmä stepným druhom flóry a fauny, ktoré majú podobné životné nároky ako sysle. Prítomnosť sysľa napríklad podporuje výskyt stepných druhov rastlín, ktoré vyžadujú narušovanie porastu, predátorov, pre ktorých je sysle hlavnou zložkou potravy, či už spomínaných lajniakov, ktoré potrebujú ich trus.

Obmedzenie používania pesticídov a rodenticídov

Pesticídy priamo likvidujú potravnú ponuku sysľov, pričom nepoznáme ich vedľajšie účinky na necieľové druhy. Najväčší problém pre sysle predstavujú rodenticídy, prípravky cieleňé priamo na hľadavce. Obmedzovanie používania týchto prípravkov je pre návrat sysľov kľúčové.

Údržba trávnych porastov

Trávy a byliny sú základným zdrojom potravy sysľov. Veľmi dôležitá je však výška trávneho porastu, a to z dôvodu rizika predácie. Sysle potrebujú vidieť do okolia, aby sa včas stihli ukryť pred predátormi. Jedným z vhodných spôsobov údržby trávneho porastu je pastva. Pasené plochy vynikajú tým, že tu rastie veľa druhov rastlín rôznej výšky aj hustoty. Vznikajú tiež plochy, na ktorých býva porast redší a pôda obnažená, miestami s výskytom vyšších trsov tráv či bodliakov, ktoré poskytujú semená. Zriedkavým kosením trávnikov (ručne alebo strojom) sa vytvára prostredie, v ktorom môžu sysle žiť. Vhodná intenzita kosenia závisí od množstva zrážok, ale aj od úrodnosti danej pôdy, pričom vo všeobecnosti by kosený trávny porast nemal byť vyšší ako 20 cm. Mozaikovitá kosba, kde zostávajú plochy s vyšším porastom, je žiaduca kvôli nevyhnutným zdrojom potravy. Tam, kde je krajina veľmi pestrá, kde sa často striedajú rôzne plodiny a porasty, sysľom nevedí vyššia tráva ani obnažená oraná pôda.

Psy a mačky

Psy a najmä mačky dokážu loviť sysle a v prípade malých izolovaných kolónií môže i jedna šikovní mačka spôsobiť kolaps celej kolónie. Pre záchranu a ďalší vývoj sysľov je preto dôležité obmedziť voľný pohyb psov a mačiek pri malých kolóniách.

Odstraňovanie krovín

Kroviny, najmä husté zapojené porasty alebo dlhé pásy predstavujú pre sysle problém. Vytvárajú neprehľadné prostredie a úkrytové možnosti pre predátorov. Dlhý pás hustých krovín môže pre sysla fungovať aj ako bariéra pre migráciu v krajine. V lokalitách s výskytom sysla je preto nevyhnutná redukcia, alebo výrazné preriedenie krovín.

Výsadba stromov

Sysel je síce stepný druh, ale ovocné stromy preňho často predstavujú vhodný doplnkový zdroj potravy. Opadané čerešne, ale aj marhule, orechy, moruše, skoro zrejúce jablká či hrušky sú veľmi výživné a pomáhajú syslom vytvoriť si tukové zásoby dôležité na hibernáciu. Výsadba jednotlivých stromov v nelesnej krajine a vytváranie riedkych stromoradií je vhodný spôsob ako pomôcť syslom.

Vytváranie koridorov prepájajúcich kolónie

Veľkým problémom súčasných kolónií syslov je ich vzájomná izolovanosť. Prepojenie kolónií tvorbou koridorov a drobných plôch vhodného prostredia tam, kde je to aspoň trochu možné, je prioritnou úlohou v ochrane druhu. Vhodným dlhodobým riešením je zakladanie trvalých trávnych porastov, rýchlejšie či dočasné riešenie je pestovanie poľných plodín, najmä lucerny a iných krmovín.

Prikrmovanie

Kolónie syslov môžeme dočasne podporiť prikrmovaním. Vhodnou doplnkovou potravou je slnečnica v biokvalite, sezónne ovocie, či zelenina z miestnych zdrojov. Potravu sypeme k jednotlivým norám, a to buď pravidelne po celé aktívne obdobie, alebo sa sústreďujeme na obdobie starostlivosti o mláďatá (máj – jún), najmä ak nastane niekoľkodňové zhoršenie počasia a dážď. Záujemcom o prikrmovanie odporúčame obrátiť sa na odborníkov, ktorí túto činnosť vhodne usmernia.

ZDROJE INFORMÁCIÍ A KONTAKTY NA ZODPOVEDNÉ OSOBY

www.daphne.sk/sysel
<https://chkocerovavrchovina.sopsr.sk>
www.zivaplanina.sk

Štátna ochrana prírody SR,
Správa CHKO Cerová vrchovina
Železničná ul. 31, 979 01 Rimavská Sobota

Pevná linka: 047 563 49 48
E-mail: schkocov@sopsr.sk
Facebook: CHKO Cerová vrchovina

Občianske združenie Živá planina:
<https://www.facebook.com/zivaplanina.sk>

**Bratislavské regionálne
ochranárske združenie (BROZ)**
<https://broz.sk>

Autori: Juraj Garay, Jana Garayová
Grafická úprava: Juraj Garay, Andrej Gašpar
Autor fotografií: archív Správy CHKO
Cerová vrchovina, Andrej Gašpar, Internet
free image library, PNG free image library
Prípravené v rámci projektu: LIFE SYSEL
kód projektu: LIFE19 NAT/SK/001069

**Aktualizované a prerobené
z pôvodnej verzie:**
<https://daphne.sk/brozura-sysle-pre-krajinu-krajina-pre-sysle>

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- Ambros, M., 1999: **Metodické listy. 14 – Sysel pasienkový.** SAŽP a Centrum ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica. 39 s.
- Žiak, D., Urban, P., 2001: **Červený (ekozozologický) zoznam cicavcov (mamalia) Slovenska,** In: Baláž, D., Marhold, K., Urban, P. (eds.), **Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska,** Ochr. Prír. 20 (suppl.), s. 154156. <https://www.iucnredlist.org/species/20472/9204055a>

 MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ELEKTRONICKÁ
VERZIA BROŽURY